

**การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง**
THE WELFARE EDUCATION MANAGEMENT OF SANGHA ADMINISTRATORS IN
WISETCHAICHAN DISTRICT, ANGTHONG PROVINCE

พระครูวิเศษโชติธรรม (สัจจา จนทวีโส)* พระปลัดระพิน พุทธิสาโร**
พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง พร้อมทั้งต้องการที่จะเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และประการสุดท้ายผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ในการส่งเสริมการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง เป็นการวิจัยแบบผสม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย จากกลุ่มประชากรของพระสงฆ์ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จำนวน 680 รูป โดยเป็นการเป็นตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในการคำนวณหาขนาดของ กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 252 รูป วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.966 ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยซึ่งมี 8 รูป

ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$)

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน (\bar{X} =4.21) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.14)

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองไม่แตกต่างกันตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาด้านนิกธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการศึกษา ปัญหา อุปสรรค การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ได้แก่ 1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และบุคลากรที่จะมาดำเนินการในด้านนี้ 2) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน การมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานยังน้อย 3) ด้านการศึกษาต่อผู้ที่ด้อยโอกาส และยังขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษายังขาดการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส ข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาพหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์และควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนในการศึกษา

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthon province, including having the demand to compare to compare the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthon province, and finally, the researcher demanded to study the problems, obstacles and suggestions to the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthon province. This research is the mixed research method. For the quantitative research as the survey research and the qualitative research that collected the data by in-depth interview as the sampling group from the population of 680 monks in Wisetchaichan district through Taro Yamane formula with the reliability test at 95 percent for sampling group calculation. The sampling group for this research was 252 monks. The researcher had the in-depth interview from 8 key informants to match the research topic.

The findings of this research as following :

1. The monks had the opinions to the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province , was at good level in overall (X= 4.12). When considered in each side, found that the educational welfare at the present was at good level(X=4.01), the educational welfare management in the school(X=4.21), while the educational management for the poor was at good level (X=4.14).

2. The comparison of the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province, classified by personal factors in overall , found that the monks who had the difference of age, ordination year , position, educational certificate , Dhamma education and Pali education, had the opinions about the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The findings of studying about the problems and obstacles of the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province such as 1) the educational welfare at the present lacked of management efficiently and relatively staff, 2) the educational welfare management in the school that the participation and opinion for management have the rare chance

Keywords : Management, Sangha Administrators

1. บทนำ

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจนหรือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด (พระครูสังฆรักษ์ศวีร ธีรปญโญ (ภวกานันท์), ๒๕๕๑) ความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนได้สนับสนุนให้มีการอบรมและสอนธรรมแก่เยาวชน ทั้งในวัดและนอกวัด (พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤษา), ๒๕๕๑) การจัดการศึกษาเองก็ดีการช่วยเหลือทางด้านการศึกษา การจัดตั้งกองทุนที่ดี การช่วยพัฒนาการสถานศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดย (พระชนดล นาค สุณฺโณ (นาคพิพัฒน์), ๒๕๕๑)

การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ยังเป็นการศึกษาสงเคราะห์กับเด็กเยาวชน คือการส่งเสริมให้มีการสอบธรรมศึกษา การแจกทุนการศึกษา มีคุณธรรมและจริยธรรม แต่ยังมีส่งเสริมที่ยังไม่ครอบคลุมทั้งอำเภอ เพราะในด้านศักยภาพ และปัจจัยด้านทุนทรัพย์เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการ จึงทำให้การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอยังไม่โดดเด่น เพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาใช้ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อการศึกษา สงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งจะส่งผลให้การศึกษาสงเคราะห์ในด้านเพิ่มทุนแจกทุนแก่เยาวชน และพุทธศาสนิกชนในบวรพระพุทธศาสนาเป็นหลักของการสงเคราะห์ของการอยู่ร่วมกัน ระหว่างวัด บ้าน โรงเรียนและชุมชน ให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองต่อไป

2. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง พร้อมทั้งต้องการที่จะเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และประการสุดท้ายผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ในการส่งเสริมการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสาร จากพระไตรปิฎกตำราต่างๆ โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ โดยสังเคราะห์จากพระราชบัญญัติและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1.การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน 2. การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน 3. การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่าง จากกลุ่มประชากรของพระสงฆ์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จำนวน 680 รูป โดยใช้การเปิดตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 252 รูป พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 10 ตำบล 52 วัด ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2559 ถึงเดือน กันยายน พ.ศ.2559 รวมเป็นระยะเวลา 5 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 252 ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูป ด้วยกัน

4.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1) พระสงฆ์ในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จำนวน 680 รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี และมอร์แกน 2) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จำนวน 252 รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการต่อผู้ด้วยโอกาส

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 252 ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป

4.4 วิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการต่อผู้ด้วยโอกาส โดยใช้สถิติ ดังนี้ 1) สถานภาพส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง ทั้ง 3 ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตาม ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล 2) อ่าน ทำความ เข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพหุพจน์ แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และ ตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ 3) สรุป ผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

5.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม สวณใหญ่มีอายุ 30-39 ปี จำนวน 99 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.3, มีจำนวนพรรษา 1-10 พรรษา จำนวน 118 รูป คิดเป็นร้อยละ 46.8, มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 205 รูป คิดเป็นร้อยละ 81.3, มีวุฒิการศึกษานักธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน 104 รูป คิดเป็นร้อยละ 41.3, มีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม จำนวน 222 รูป คิดเป็นร้อยละ 88.1

5.2 ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง จากการสำรวจกลุ่มพระสงฆ์ 252 รูป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$, S.D. = 0.355) และเมื่อพิจารณาทั้ง 3 ด้าน พบว่า

1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.01$ S.D.=0.499) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิด อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก คือ จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน -แจกทุนสงเคราะห์เพื่อ การศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง ($\bar{X}= 4.14$ S.D.=0.722), ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}= 4.06$

S.D.=0.683) สวนความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ สนับสนุนเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดี
อย่างมีประสิทธิภาพ (\bar{X} = 3.92 S.D.=0.734)

2) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.21, S.D.=0.441) เมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระ
สังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อ
การสาธารณประโยชน์ เป็นลำดับสูงสุด (\bar{X} = 4.31, S.D.=0.745) รองลงมาคือ จัดให้มีโครงการสอบ
ธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ (\bar{X} =4.28, S.D.=0.717) และ
ระดับสุดท้ายคือ สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆ ทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียน
การสอนเป็นต้น (\bar{X} =4.04, S.D.=0.733)

3) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส

พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระ
สังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส อยู่ใน
ระดับมาก (\bar{X} = 4.14, S.D.=0.461) เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการช่วยเหลือด้าน
ทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้เป็นลำดับสูงสุด
(\bar{X} =4.24, S.D.=0.744) รองลงมาคือ วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนา
สถานศึกษา, (\bar{X} =4.23, S.D.=0.763)และระดับสุดท้ายคือ มีการประสานงานในการจัดหา
งบประมาณในการสร้างอาคารเรียน (\bar{X} =4.01, S.D.=0.720)

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษา สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองไม่แตกต่างกันตาม อายุ
พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาด้านนักธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี
จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีอายุ 30-39 ปี จำนวน
99 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.3 รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 67 รูป คิดเป็น
ร้อยละ 26.6 และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 50 ปีขึ้นไป จำนวน 29 รูป คิดเป็น ร้อยละ
11.5

พรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีพรรษา 1-10 พรรษา จำนวน 118
รูป คิดเป็นร้อยละ 46.8 รองลงมาคือ ผู้ที่มีพรรษา 11-20 พรรษา จำนวน 69 รูป คิดเป็น ร้อยละ
27.4 และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีพรรษาดั้งแต่ 31-40 พรรษาขึ้นไป จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.2

วุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 205 รูป คิดเป็นร้อยละ 81.3 รองลงมาคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 45 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.9 และน้อยที่สุดคือ มีระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 0.8

วุฒิการศึกษาด้านนักรธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีนักรธรรมชั้นเอก จำนวน 104 รูป คิดเป็นร้อยละ 41.3 รองลงมาคือ ผู้ที่มีนักรธรรมชั้นตรี จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 25.0 และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่ไม่มีวุฒินักรธรรม จำนวน 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.5

วุฒิการศึกษาด้านบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน 222 รูป คิดเป็นร้อยละ 88.1 รองลงมาคือ ประโยค 1 – 2 – เปรียญธรรม 3 ประโยค จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 11.9 และ

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันจะมีปัญหาเรื่อง ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ จำนวน 14 รูป ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์จะมีปัญหาเรื่อง พระผู้น้อยไม่โอกาสให้แสดงความคิดเห็น จำนวน 13 รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาสจะมีปัญหาเรื่อง ยังขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษา จำนวน 12 รูป

มีข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน คือ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ จำนวน 11 รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในโรงเรียน มีข้อเสนอแนะ คือ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 10 รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส มีข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนในการศึกษา เช่น เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ประเดิมทุนก่อน จำนวน 10 รูป

**การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง**

กรณีการศึกษาใน ๓ ด้าน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

- จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง
- ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ
- มีความริเริ่มจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและแก่เยาวชนในช่วงปิดเทอม
- สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง
- สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

- มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์
- จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่
- มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน
- มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน
- สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆ ทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

- มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้
- วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา
- สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสพภัยต่างๆ มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น
- มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทองจำนวน 252 รูป โดยกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส คือ ผลการศึกษา นำสู่การอภิปรายผล ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง มีหลักการและแนวทางในการปฏิบัติที่ดี มีการพัฒนารูปแบบในการบริหารด้านการศึกษาสงเคราะห์ เพิ่มขึ้นและมีการปรับปรุงแก้ไขการทำงานอยู่และมีการประชุมวางแผนงานในการบริหารงาน และอาจมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ก็สามารถแก้ไขผ่านพ้นไปด้วยดี

1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ดูแลของเจ้าอาวาสในอำเภอสระบุรี ที่ต้องดูแลและทำงานตาม ภาระหน้าที่ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล), ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านการศึกษา สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี” อยู่ในระดับมาก (พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล), ๒๕๕๓)

2. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ และการมองการณ์ไกลที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนของเจ้าอาวาสในอำเภอสระบุรี ที่มีการเอาใจใส่และสนับสนุนเพื่อที่จะให้เยาวชนในอำเภอสระบุรีมีการศึกษาและมีความรู้ติดตัวไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประยุตบุญญากร (บุญยง กวีวิโส หมั่นการ), ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” อยู่ในระดับมาก (พระครูประยุตบุญญากร (บุญยง กวีวิโส หมั่นการ), ๒๕๕๔)

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสระบุรี จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาสของเจ้าอาวาสในอำเภอสระบุรี มีระดับในการ

ช่วยเหลือที่มาก จึงทำให้เห็นในภาพรวมของการบริหารงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอของเจ้าอาวาส มีการบริหารจัดการที่ดีอยู่ในระดับมาก แต่ไม่ถึงกับดีมากที่สุด จึงทำให้ ต้องมีการบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อการพัฒนางานด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ดีมากขึ้นไปอีก ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระอธิการสมหวัง จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์), ใตวิจัยเรื่อง การศึกษาหลักการสงเคราะห์ศิษย์ในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก (พระอธิการสมหวัง จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์), ๒๕๕๓)

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก ผู้มีพระคุณหลายท่านที่ได้เมตตาช่วยให้การงานลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณ รศ.ดร. สุรพล สุธะพรหม, อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร,ดร., พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปโย,ดร., อาจารย์ ดร.ธิตูตติ หมั่นมี, อาจารย์ นางสาวปิยวรรณ หอมจันทร์ ที่ช่วยชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย จนได้เนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูปัญญาประโชต เจ้าคณะอำเภอวิเศษชัยชาญ กราบขอบพระคุณ พระครูอุโฆษธรรมนันท์ รองเจ้า คณะอำเภอวิเศษชัยชาญ พระครูนิโครธปัญญาวุธ เจ้าคณะตำบลสีร์้อย ที่ได้ให้ความเมตตาแจกแบบสอบถามในพื้นที่การปกครอง ที่มีเมตตาคุณอย่างสูงสุดตลอดมาในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัยถวายเป็นพุทธบูชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอบูชาคุณหลวงพ่อบุญการคุณพระรัตนตรัย อติตเจ้าอาวาสวัดโพธิธรรมโชติยาราม (วัดโพธิ์ปล้ำ) อติตเจ้าคณะอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และพระธงชัย ธมมวโร ขอน้อมบูชาคุณบิดามารดา คุณพ่อบุญการคุณคุณแม่ลา สิ่งเสนา พี่ๆ น้องๆ ปุยา ตายาย คุณครูอาจารย์และญาติโยม คุณอติศรา บัวสุนทร ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วน ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอบุญกุศลจงส่งให้ ทุกท่านความสุขความเจริญยิ่งๆ ด้วยเทอญ

8. ข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยในครั้งต่อไปเพื่อให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยในเรื่อง การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีการวิจัยเพิ่มกับพระสงฆ์ในอำเภออื่นๆ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรตามแนวทางอื่นๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบ เพื่อให้ทราบความแตกต่างแล้วนำผลที่ได้จากการวิจัยนั้นมาปรับปรุงในหลักการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับในยุคปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สูงสุด เชิงนโยบายควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานบริหารงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนให้มากขึ้น เชิงปฏิบัติควรสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด รวมทั้งอุปกรณ์ทาง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไปเพื่อให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยในเรื่อง การบริหารจัดการ การจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสระแก้ว จังหวัดอ่างทอง ให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีการวิจัยเพิ่มในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ศึกษาพระสงฆ์ด้านการศึกษสงเคราะห์ กับพระสงฆ์ในอำเภออื่นๆ ในจังหวัดอ่างทอง ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

2. ศึกษาพระสงฆ์ด้านการศึกษสงเคราะห์ ตามแนวทางอื่นๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับด้านการศึกษสงเคราะห์ในอำเภอสระแก้ว จังหวัดอ่างทอง เพื่อให้ทราบความแตกต่างแล้วนำผลที่ได้จากการวิจัยนั้นมาปรับปรุงหลักการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับในยุคปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งตนเองและในสังคมโดยรวม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรให้เจ้าอาวาสแบ่งภาระงานที่สามารถให้การดำเนินการงานได้อย่างไม่ติดขัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด รวมทั้งอุปกรณ์ทางการศึกษา มีการจัดตั้งทุนการศึกษา

2. มีการสนับสนุนโครงการ และจัดโครงการที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการศึกษสงเคราะห์ ในอำเภออื่นๆ

2. ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการงานของกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่นๆ ที่ใกล้เคียง เพื่อให้ทราบข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ธานินทร์ ศิลปจารุ. (2551). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี :บริษัท เอส อาร พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์จำกัด.

พระครูพิศิษฐ์อรรถธรรม. “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2558.

สุวัฒน์ อินทรประไพ. “การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดชัยบอนวิทยาจังหวัดเพชรบูรณ์” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เล่ม 8 ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 มกราคม-เมษายน 2557.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร ธีรปญโญ (ภวกานันท์). (2551). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์

พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบัณฑิต ภาณธีโร (สุธีระตฤษา). (2551). “ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). (2551). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกามานะ สุขเมธโส (มากมูล). (2553). “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิโส หมั่นการ). (2554). “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

